

alem, debita, hac captivitate septuaginta annorum complebitur: sed in eam succedet Idumæa filii inimica, cuius peccata Deus discooperiet, et nota faciet orbi per publicam vastationem et perpetuam captivitatem. Ita Theodoretus, Origenes, Hugo, S. Thomas, Lyranus. Conclaudit Jeremias Threnos consolatione Judæorum, quod exilium et pena eorum brevi sit finienda, atque in eorum hostes Idumæos derivanda. Hinc patet hosce Threnos a Jeremia esse scriptos post exidium Hierosolymæ.

Dices: Quomodo ait: « Non addet ultra ut transmigret te, » cum postea Judei a Tito et Romanis vastati sint? Respondeo, « non ultra, » scilicet ad longum tempus, « transmigrabit te: » nam tempore Romanorum fuit quasi aliud sæculum, et alia Jerusalem. Simile est *Isai. II, 4.* Adde sub Tito non fuisse proprie transmigrationem, sed exidium Iudæorum.

Secundo, aliter S. Thomas: « Non ultra, » inquit, punieris, scilicet pro his peccatis; sed si nova committas, uti revera facies, rursus punieris per Titum.

Tertio, Hugo et Lyranus: « Non ultra, » supple, ei Deo servieris fideliter.

Quarto, Theodoretus: « Non ultra addet, » scilicet Nabuchodonosor, ut transmigraret te.

Allegorie, Origenes et *Cyprianus* dicitur: Christi morte auferetur a *Jerusalem*, id est ab Ecclesia, iniquitates omnes, et Idumæi, id est impii homines, disperdentur, qui semper hostiliter Ecclesiam sunt persecuti. Simile est *Daniel. IX, 24.* Judæi hanc felicitatem non quasi peractam sub Esdra, sed quasi futuram adhuc expectant, eamque sibi promittunt in terrena Jerusalem, ad quam se redeundum per suum Messiam sperant. Unde *Chaldaicus* verit: *Deinde solvet iniquitatem tuam, Synagoga, et redimies per manus Christi et Elise, et non addet amplius Dominus transigrare te, et in illo tempore visitabo iniquitatem tuam, Roma, architecta in Italia, et plena turmis Idumæorum, et venient Persæ, et angustiant te, et vastabunt; quoniam publicata sunt coram Domino peccata tua.* Eadem est opinio Rabinorum: putant enim se libertatem non assecuturos, nisi per eversionem Romæ et Romanorum. Ita miseri se fabulosi spebus et odiis lactant: quid enim Romanis cum Idumæis? et quasi Assyrii, Turcæ et alii non magis afflixerint Judæos quam Romani.

Moraliter, disce hic quam Deus afflictos, lugentes et penitentes consoletur, quamque tristibus læta submittat, ut in tribulatione merito sperare possimus, ac dicere: « Post tenebras spero lucem: post nubila Pluëbus. » Ita cum eandem Jerusalem vastasset et spoliasset Ramisus, dux exercitus Chosrois Persarum regis, anno Domini 614, solatium ei dedit per S. Joannem Eleemosynarium Archiepiscopum Alexandrinum, qui Hierosolymam misit Chrysippum quemdam virum pium, tradens ei multum auri, frumentumque

et alia alimenta et indumenta, et ad ea vehenda jumenta plurima, tum ut aspiceret vastitatem, tum etiam ut eos qui remanserant ex captivitate, per ea quæ dicta fuerunt, recrearet. Preferebat Theodorum quoque Amathuntis Episcopum, et Anastasium prefectum magni montis Antonii, et Gregorium Episcopum Rhinocerotum emittit ad eos recipiendos qui abducti fuerant in captivitatem, vim auri prebens innumerabilem. Ita habet *Vita S. Joannis Eleemosynarii.*

Sic luctus S. Monica pro Augustino filio manichæo utrique salutis fuit. Monica enim multum oranti et lugenti divinitus dictum est, ubi ipsa esset, ibi et illum futurum. Ab Episcopo etiam, quem ut pro illo oraret cum fletu rogaverat, audit fieri non posse, ut tantarum lacrymarum filius periret. Qui tandem Ambrosii Episcopi predicatione conversus, non solum errorem omnem abiecit, sed etiam errantibus viam veritatis monstravit, obscura declarando, nubia dissidendo, certa confirmando, prava falsa vae omnia plenissime confutando. Tantum profectus matris pro filio lugentis assidua sollicitudo! Ita S. Augustinus, *lib. III Confess. cap. XII et sequent.*

S. Dominicus, ut habet auctor *Vite, lib. I, cap. IV, Fratrum Predicatorum antistes, dabat se totum impendere salutem proximorum, tum se vera Christi fore membrum existimans, si ejus se exemplo animabus lucrandis prorsus manciparet. Plenum erat sanctissimis affectionibus pectus ejus, atque erga omnia tum prospera, tum adversa proximorum, mira pietate movebatur, afflictorum rebus duris cruciabatur, pauperum penuria et miserorum calamitatibus torquebatur; atque in primis pereuntium animarum zelo mire angebatur, et mente sanciebatur. Ita nimirum instar Prophete, Dominicus peccata hominum et afflictorum miseras contemplant, æstuebat animo intrinsecus, et sensu largissime latentem commiserationis affectum per lacrymas prodebat foris. Hanc enim excellentissimam charitatis gratiam specialiter habebat a Deo donatus, fletu scilicet pro peccatoribus et miseris, atque afflictis omnibus condolendi. Atque hisce lacrymis tot parturivit filios, tot animas convertit, et ad æternam quietem transmisit. Annon ergo egregium luctus sui consolationem accepit? *Judic. II, ascendit Angelus ad locum fletum, fletisque Hebræos consolatus est. Deus Ninivitas ad predicationem Ione lugentes, venia et gratia sua dignatus est. De Apostolis dicitur *Psalm. CXXV: « Euntes ibant et flebant, miltentes semina sua; venientes autem venient cum exultatione, portantem manipulos suos. »* Et sponsus sponsam lugentem vocat et consolatur: « Jam hiems transiit, imber abiit et recessit, tempus putationis adventit, etc.; surge, amica mea, et veni.»**

DISCOOPERUIT (quasi dicat: revelabit) PECCATA REA — Deus toto orbi, dum ea publico exordio puniet.

CAPUT QUINTUM

SYNOPSIS CAPITIS.

Hoc caput est quasi brevis iteratio et summa Threnorum. Sicut enim rhetores in peroratione iterant densaque ea, quæ tota oratione dixerunt, tum memoria, tum motus causa, ut magis auditores moveant: ita et facit hic Jeremias. Inscritbitur hoc caput non in Hebræo, sed a Septuaginta et nostro Interprete, Oratio Jeremie: nam primo, mala populo ob peccata a Deo illata, et in Threnis recensita, reficit, et summam enumerat: deinde orat pro misericordia, ut Deus populum in pristinum statum restituat. Hanc orationem Jeremias composuit post vastatam Jerusalem, antequam iret in Egyptum. Porro hæc oratio non est composita ordine litterarum Hebræicarum; totidem tamen habet versus, scilicet 22 (1).

1. Recordare, Domine, quid acciderit nobis: intueri, et respice opprobrium nostrum. 2. Hæreditas nostra versa est ad alienos, domus nostræ ad extraneos. 3. Pupilli facti sumus absque patre, matres nostræ quasi viduæ. 4. Aquam nostram pecunia bibimus: ligna nostra pretio comparavimus. 5. Cervicibus nostris minabamur, lassis non dabatur requies. 6. Egypto dedimus manum, et Assyriis ut saturaremur pane. 7. Patres nostri peccaverunt, et non sunt: et nos iniquitates eorum portavimus. 8. Servi domini sunt nostri: non fuit qui redimeret de manu eorum. 9. In animabus nostris afferebamus panem nobis, a facie gladii in deserto. 10. Pellis nostra, quasi cilibanus exusta est a facie tempestatum famis. 11. Mulieres in Sion humiliaverunt, et virgines in civitatibus Juda. 12. Principes manu suspensi sunt: facies senum non erubuerunt. 13. Adolescentibus impudice abusi sunt: et pueri in ligno corruerunt. 14. Senes defecerunt de portis, juvenes de choro psallentium. 15. Defecit gaudium cordis nostri: versus est in luctum chorus noster. 16. Cecidit corona capitis nostri: vae nobis, quia peccavimus! 17. Propterea mortuum factum est cor nostrum, ideo contenebrati sunt oculi nostri. 18. Propter montem Sion quia disperit, vulpes ambulaverunt in eo. 19. Tu autem, Domine, in æternum permanebis, solum tuum in generationem et generationem. 20. Quare in perpetuum oblivisceris nostri? derelinques nos in longitudine dierum? 21. Convertere nos, Domine, ad te, et convertemur: innova dies nostros, sicut a principio. 22. Sed projiciens repulisti nos, iratus es contra nos vehementer.

1. RECORDARE. — Hæc verba recordare, intueri, emphasim continent; non enim nudum et otiosum intuitum et recordationem, sed practicum, affectuosum et efficacem, scilicet affectum cum effectu conjunctum significant. Deus ergo recor-

(1) In hac oratione Propheta PRIMO, ut Deum efficacius flectat ad miserendum Judæis, tristem illorum conditionem exponit, PRIMO, ob amissam hereditatem et familiam, 1-3; SECUNDO, ob victus difficultatem, 4-6; TERTIO, ob penas patribus debitas, sibi autem irrogatas, et subjectionem etiam servis præstandam, 7, 8; QUARTO, ob periculum in comp. tione annonæ, et angustias famis, 9, 10; QUINTO, ob vim mulieribus, virginibus et pueris illatam; principibus autem et senibus mortem vel ignominiam irrogatam, 11-13; SEXTO, ob judicia et gaudia publica cum gloria regni sublata, 14-16; SEPTIMO, ob deploratam a Propheta vastitatem Sion, 17, 18.

SECUNDO, precatur, post contestationem divine potentie, PRIMO, pro accelerando aversionis et exilii termino, 19, 20; SECUNDO, pro concedenda conversionis gratia et sanctis dono, 21; TERTIO, pro statuendo penarum fine, 22.

dari et intueri dicitur, cum miseretur, indulget, emphasim continent; non enim nudum et otiosum intuitum et recordationem, sed practicum, affectuosum et efficacem, scilicet affectum cum effectu conjunctum significant. Deus ergo recor-

2. HÆREDITAS NOSTRA. — Judea quam jure hæreditario possidebamus, jam facta est Chaldeorum, eisque est tributaria. Recenset a vers. 1 usque ad 19 totidem mala et clades (scilicet singulis versibus unam), puta 18, quæ illis per exidium obvenierunt. Quæ omnia et singula ad litteram evenerunt christianis, cum ob sua peccata perdidissent eandem terram sanctam, Græciam, Asiam aliasque provincias, quæ a Turcis vel hæreticis occupantur. Illi ergo hæc usurpent. Tropologia, hæc omnia facile est adaptare peccatori, qui totidem, imo plura damna per peccatum incurrit. Vide Dionysium Carthusianum.

3. 3. PUPILI FACTI SUMUS ABSQUE PATRE, — quia patres occisi aut capti sunt a Chaldeis; unde uxores solitarie et desolatae manent quasi viduae, et filii orphani. Ita Hugo, Lyranus, Chaldaeus.

Secundo, Rabanus et S. Thomas, q. d. Orbati sumus protectione paterna Dei, qui Synagoga maritus, et singulorum in ea erat pater.

Tertio, Maldonatus, q. d. Orbati sumus rege Josia et Sedecia; rex enim reipublicae et patriae est quasi pater. Verum primus sensus est planissimus. Sequitur enim: «Matres nostrae quasi viduae.»

4. AQUM NOSTRAM PECUNIA BIBIMUS: LIGNA, etc. — quasi dicat: Etiam res communes et viles, uti est aqua, emere debuimus. Secundo, aquam et ligna quae prius erant nostra, jam a Chaldeis occupata, pecunia vel tributo redimere debuimus et etiamnum debemus. Tertio, Sanchez, quasi dicat: In Babylone, aquam Babyloniis omnibus communem, res Judaei captivi ab illis pecunia emere debemus, quod durum et inhumanum est. Nam, ut docet Cicero lib. I. *Officiorum*, res omnes quas ad communes hominum usus natura genuit, ut aqua, aer, ignis, etc., jure naturae sunt omnium et singulorum.

5. CERVICIBUS NOSTRIS MINABAMUR. — Hebraice: *Super colla nostra persecutionem passi sumus*, quia scilicet funibus ad collum ligatis ducebantur in Babylonem. Ita Rabanus et S. Thomas, usque suas sarcinas imponebant Chaldaei, aiunt Chaldaeus et Hugo: si vero qui remanserant in Judaea, quasi bruta ad opus et agriculturam urgebantur. Unde Sanchez per cervices oppressas, scilicet servitutis iugo, accipit quodlibet durum et vile ministerium. Portabant, inquit, servi onera, aut humeris et cervicibus imposita, sicut jumenta dorso; aut actis in jugum plaustrale cervicibus, quod bonum est, ita ut plaustrum traherent, et in eo opus, stercus puta, saxa, arenam, etc. Minari autem suis cervicibus dicuntur, quia ex hesterno opere conjectabant, quid sibi ferendum esset oneris in crastinum; quocirca illud sibi indicabant, dicebantque: O collum ingenium quondam et liberum, quot te manent onera servilibus etiam cervicibus indigna! O brachia, qui vos labor, quae vos exercebant et frangunt ministeria! O caput mihi jam conviciis et diris execrationibus devotum! Ita Judaeos jam vilissima tractare opera debent: «Quorum cophinus femumque supellex,» ait Juvenalis, *Satyra 3*, qui proinde eos Verpos vocat, et irridet. Aliter Maldonatus: Vox, inquit, *minabamur*, capitur passiva, q. d. Cervicibus nostris hostes grave malum minabantur, scilicet, ut Lyranus et Dionysius, minabantur se cervices nobis amputaturos, nisi faceremus statim quaecumque vellat. Unde aliqui pro *minabamur* legunt, *minabantur*. Verum codices Romani et alii correctissimi habent *minabamur*, quod hic non significat comminari; cum enim hoc significat, active semper capitur, nun-

quam passive; sed significat agi et duci instar pecorum, hoc enim notat Hebraeus מִדָּפְדִּי *midaphi*; unde versus etymologicus haec duo ita distinguit:

Pastor ovem baculo minat, lupus ore minatur.

Tertio, Chaldaeus vertit: Cum trement in esiliis, vidit Nabuchodonosor principes Israel euntia vacuos, id est sine sarcina; jussit ergo consuere libros legis, et ea eis facere utres impleveruntque lapillis qui erant ad ripam Euphratis, et imposuerunt eos supra cervices eorum. Ita referunt vel fabulantur Judaei. Aut, si hoc verum est, merito id passi sunt, ut membranas legis in saccos conversas lapillis et arena plenas portarent, qui legem habebant in membranis tam aridam et sterilem non in corde scriptam, ac proinde otiosam et inutillem, quae proinde hoc pondus exsilii eis accessit, eosque degravavit et oppressit, ut in quo peccaverant, in eodem quoque punirentur.

LISSIS NON DABATUR REQUIES. — Aliter ex Hebraeo vertunt R. Salomon et R. Josephus, *labor non requiritur nobis*, id est, laboramus et fabricamus ad aliquid lucrandum; sed mox lucrum omnia quod perceperimus, nobis auferunt inhumani heri, quibus servimus. Sic daemon sagas ad scelera adigit, et lassat, nec dat eis requiem; sic lassant computationes, convivia, ludii, libidines etiam nocturnae, nec misero homini lassat et exhaustant requiem; unde aiunt impii, *Sapient. v. 7*: «Lassati sumus in via iniquitatis;» nec enim daemon, nec concupiscentia, nec mundus peccatori, qui eis servit quasi mancipium, ullam dant requiem. E contrario servire Deo est quiescere, imo regnare.

6. EGYPTO DEDIMUS MANUM, — id est pepigimus foedus cum Aegyptiis, inquit R. Abraham. Secundo et melius, q. d. Ab Aegyptiis auxilium et annonam petimus, usque supplicis facti sumus, et quasi mendicij extendimus eis manus ad petendam elemosynam. Ita Vatablus, Lyranus, Rabanus, Hugo, S. Thomas. Tertio, «dedimus manum,» id est dedimus et subjecimus nos, ac servivimus quasi mancipia Aegyptiis et Assiriis, ut panem lucraremur, quo victitaremus, et traheamus erummosam animam: ita Chaldaeus; hinc sensus videtur aptissimus. Quarto, aliter vertunt Septuaginta, *Aegyptus dedit manum Assur ad saturitatem ipsorum*, id est Aegyptii et Assirii suppeditaverunt annonam Judaeis, ut pane saturarentur.

8. SERVI. — Ammonite et Idumaei, qui prius nobis tributarii serviebant, jam cum Chaldeis Jerusalem expugnaverunt. Ita Hugo, S. Thomas (1), Lyranus.

Secundo, q. d. Chaldaei, qui ex Cham, Chus et

(1) Intelligit potius Jeremias, recte observante Pareau, milites Nabuchodonosoris, quorum voluntati parere cogebantur miseri Judaei, quique ita etiam appellantur, *IV Reg. x, 44*.

remrod (qui primus regnavit in Babylone, *Genes. cap. x, 10*) orti, a Noe damnati sunt ut sint servi Sem et posterorum, id est nostri, *Genes. ix, 27*, vel, ut Rabanus, qui ob impietatem et idolatriam sunt servi; cum Judaei sint ingenui: hi jam nobis dominantur; unde Judaei Gentiles vocabant servos, se vero liberos. Hinc ad Christum, volentem eos a peccati servitute liberare, dicunt *Joan. viii, 33*: «Semen Abrahae sumus, et nemini servivimus unquam.»

Tertio, Sanchez: Verisimile est, inquit, tantam praedam partem datos esse Judaeos Chaldaeorum servis, qui scilicet in bello Judaico eis servierant, agebantque in castris: aut potius, Chaldaei servos suos praeponebant Judaeis, ut ab illis durum operis diurni pensum severe exigerent, uti fecerunt servi Pharaonis Hebraeis in Aegypto, *Exodi i, 11 et 14*. Ingens est hic dolor, aequae ac ignominia et probrum, qui mira heri animam pungit et premit. Eadem enim plaga a superiori, vel equali illata, longe minus cruciat, quam si a subdito, ac presertim a servo infligatur. Ita Maximianus Imperator ut S. Sergium praemierium suum, qui se christianum libere profitebatur, maxime affligeret, judicandum et atrociter puniendum misit ad Antiochum praefectum Orientis, qui S. Sergii servus exsultaret, ac ejus favore illum digitatim obtinuerat; qui ut Maximiano satisfaceret, jussit S. Sergium calcari calcis aculeis,isque indutum instar mancipij currere ante rhedam nudum; itaque cum deduxit per tres leucas cum aeri pudore, aequae ac dolore; nam gelici rivus sanguinis ex pedibus ejus eliciebant. Hoc tormentum deinde iterari jussit. Verum cum S. Sergium nullo pudore vel dolore vinci cerneret, capite eum plecti jussit anno Domini 309, die 7 octobris, qua die Ecclesiae ejus triumphum anniversaria martirii memoria recolit.

9. IN ANIMABUS NOSTRIS, — id est cum anima, id est vilitate, periculo, ob Chaldaeos ubique palantes, et in locis desertis insidiantes ac grassantes (uti etiamnum in Judaea et Syria grassantur Arabes), tam in obsidione quam urbe jam capta agressi sumus pabulatum, ut annonam et victum ex agris in urbem nos inveheremus: ita Hugo, Lyranus, Dionysius, Vatablus et R. Joseph, qui addit: Modicum, inquit, illud panis, quod nobis ab Assiriis comparabamus et efferebamus, rapiebatur in itinere, nec erat qui nos liberaret de violentia ipsorum.

10. PELLIS. — q. d. Sicut cibanus igne frequenter uritur, sicatur, nigrescit: ita pelles nostrae praefame a calore naturali uruntur, siccantur, nigrescunt.

A FACIE TEMPESTATUM FANIS, — id est, propter ingentem famem quae in nos irruit, quasi valida tempestas. Hebraice est *propter exustiones fanis*, id est fame urente, aut propter exustiones agro- rum famem afferentem.

12. PRINCIPES MANU (hebraice, *manu eorum*, scilicet hostium) SUSPENSUS SUNT (1).

13. ADOLESCENTIBUS IMPURICE ABUSI SUNT. — Hebraice, *Juvenes ad molendum tulerunt*, q. d. Ad rem vilissimam, id est ad molas agitando, juvenes, quasi viribus valentes applicuerunt. Ita Chaldaeus, Vatablus, Pagninus (2).

Secundo, Noster melius vertit: Adolescentibus turpiter abusi sunt; hoc enim metaphorice significat *molere* apud Hebraeos, ut patet *Job xxxi, 10*, in Hebraeo, et etiam apud Horatium aliosque Latinos, quorum verbis in re obscena libens abstinere. Sic et Graeci μάλα, id est *molere*, sumunt pro *scortari*; unde μάλα; vocatur *scortum*.

PURI IN LIGNO CORRUENT, — id est ligneo patibulo suspensi sunt. Ita Chaldaeus, Hugo, Lyranus. Vel potius, ut Vatablus, sub ligneo manubrio, quo molamolvebant, prae lassitudine corruent. Vel, ut Lyranus, sub onere lignorum, quod ultra vires ferre pro Chaldeis cogebantur, corruent. Quarto, Maldonatus et Sanchez exponunt, q. d. Pueri virgines et bacalis percussi sunt usque ad sanguinem et mortem.

14. SINES (judices) DEFECERUNT DE PORTIS (urbium, in quibus solebant sedere, dum judicia exercebant, aut civitatis vel civium causas tractabant); JUVENS DE CHORO PSALTEUM. — Decus enim civitatis florentis consistit in duobus, nimirum in senum gravitate, prudentia, equitate, atque in juvenum vigore, bellitia et voluptate; qui choros duere, in hisque psallere et saltare solebant. Utroque defecit Hierosolyma afflicta. Pro choro hebraice est חַיִּיִּים *chayim*, quod erat chorus instrumenti musici; sed quia ad illud chorus et choreas docere solebant, hinc metonymice pro illis sumitur.

16. CECIDIT CORONA CAPITIS NOSTRI. — Hoc est diadema regni, puta regnum nostrum translatum est ad Chaldaeos: ita Hugo, S. Thomas, Lyranus; secundo, Maldonatus per coronam intelligit gloriam; tertio, Rabanus, Vatablus et Isidorus per coronam accipiunt templum; quarto et proprie, solebant Judaei in festis et convivis hilarioribus coronas capiti imponere, q. d. Defecerunt illi dies, ac delitiae, in quibus letari et capita coronare solebamus. Ita Sanchez. Hinc omnia usurpent ponentes, imitanturque voces et ejulatus penitentium hic, et similes apud Climachum, gradu *De penitentia*.

17. CONTEBRATI SUNT OCULI NOSTRI, — praeproji et nimio fletu, ut sibi congescit queritur Job,

(1) Alluditur ad principum ac nobilium necem Nabuchodonosoris jussu factam, *Jerem. xxxix, 6*, quos igitur Chaldaei cruciatos suspendarunt, ut Judeis vexarent, quibus mortuorum suspendium res videbatur ignominiosissima. (Pareau.)

(2) Hebraeorum interpretum nonnulli verba proprio sensu intelligunt, et comminiscuntur, cum Babylonienses molae, Chaldaeos eas juvenibus Israelitis imponere, ut eas Babyloniem portarent.

cap. xvi, 17; secundo, « contenebrati, » q. d. Ita hac clade percussis, prostrati et attoniti fuimus, ut oculi nostri viderentur inverti et obtenebrari: tertio, Sanchez: Contenebrati, ait, sunt oculi, quia mesi fugiunt lucem et homines, ac tenebras quaerunt, ut dicit apud Virgilium:

Mortem optat, tædæ cæli convexa tueri.

18. 18. VULPES AMBUVERUNT IN EO, — q. d. Templum et mons Sion ita desertus est, ut vulpes libere et intrepide in eo versentur.

20. 20. QUARE IN PERPETUUM. — Hebraice, cur in longitudo dierum, cur tam longo tempore nos derelinquis, quasi ad te non pertineremus? presertim cum, ut præcessit vers. 19, in æternum permaneam, et æternum habeas apud nos regnum et solum, cui nulla hostium vis prævalere potest.

21. CONVERTE NOS, — q. d. Quia malorum nostrorum origo fuit, a te, o Domine, recedere; hinc tu qui es immutabilis et firmus in promissis, æque ac regio æterno, ut dixi vers. 19; tu, inquam, juxta promissa tua *Levit. xxvi, 23*, ne omnino abijce nos, et pactum tuum nobiscum; atque quia ad hoc requiritur, ut oremus pro peccatis nostris, ut eorum venia a te accepta, tibi per gratiam reconciliemur, oro, Domine, converte nos ad te per veram et seriam penitentiam, qua veniam hanc et gratiam assequamur. Ita Chaldaeus, Olympiodorus, Rabanus, Lyranus et alii. Hinc consequenter orat Propheta, ut ad illud tempus et sæculum reducat populum, in quo ad Deum fide et mente conversus, eum pie et religiose colebat: et ab illo vicissim se ad populum suum convertente, pace bonisque omnibus donabatur (1). Ita Rabanus et S. Thomas. Si enim ipse convertere velit populum suum exsilem ad locum et patriam suam, æque ac ad se, converteretur eo, simulque rediret ad pristinum decus et gloriam, perinde ac si a morte resurgeret. Unde subdit: « In nova dies nostros sicut a principio. » Duplex ergo hic significatio conversio, prima et polissima ad Dei gratiam et amicitiam; secunda consequens, ut ab exsilio ad libertatem, patriam, pristinaque bona Judei convertantur et releant. De secunda tantum accipit hæc Hugo.

Hinc Concilium Tridentinum, sess. VI, cap. v, et Theologi docent, ad conversionem peccatoris necessariam esse gratiam, et liberum arbitrium gratie cooperans, hocque velle Zachariam cum ait cap. i, 3: « Convertimini ad me, et convertar

(1) Recte monet Paresu, non agi hoc loco de reditu in patriam, cum non exsules inter Chaldaeos, sed superstites in vastata sua patria Judei loquantur, sed de reditu in statum pristinum scilicet, quomodo verbum *שׁוּב* *shoub*, et *Psal. lxxx, 4, 8, 20*, et alias usurpatur. (Rosenmuller.)

ad vos; » sed gratiam debere prævenire et excolare liberum arbitrium, peccato quasi oppressum et sopitum; hocque velle hic Jeremiam, sicque eum cum Zacharia esse conciliandum.

INNOVA DIES NOSTROS, SICUT A PRINCIPIO, — ut pie et religiose te colamus, sicut cepimus sub Mose in Sina, cum nobis dedisti legem; et tu vicissim nos, et dies nostros in pace custodias. Ita Chaldaeus, Rabanus, S. Thomas.

Secundo, Olympiodorus, Dionysius, Hugo, Lyranus, q. d. Libera nos e Babylone, sicut olim ex Egypto eduxisti in terram promissam. Huic petitioni similis est illa *Job xxix, 2*: « Quis mihi tribuat, ut sim juxta menses pristinos, secundum dies quibus Deus custodiebat me? sicut fui in diebus adolescentiæ meæ, quando secreto Deus erat in tabernaculo meo, » etc.

22. SED PROJICIENS. — Est hæc alia ratio, propter quam debeat exaudiri, quam clarius exprimit Septuaginta, Chaldaeus, Vatablus; vertunt enim: Quia satis nos repulisti, scilicet summam vindictam et captivitatem in nos exercendo, q. d. Jam satis penas dedimus, et iræ tuæ satisfecimus; redde ergo clementiam tuam nobis, et converte nos ad te. Hanc enim petitionem ex pudore et afflictione subicit. Eadem de causa Hebraea et Noster addunt voculam *sed*, q. d. Oravi dicens: Convertite nos; sed ecce non impetro, longaque absumus ab hac conversione, quia ecce tu projiciens hucusque repulisti nos; quare tacens et confusus gemo, hocque meo gemitu tacite et verecunde imploro tuam misericordiam, ut tandem iræ tuæ pareas, flagella tua contineas, melique miserearis. Hic sensus est aptissimus. Est enim dolor et pudor multa supprimunt. Secundo, Maldonatus hæc putat respondere versu 20, cum illoque jungenda esse, q. d. « Quare in perpetuum oblivisceris nostri? sed, » id est, atque adeo, « projiciens repulisti nos. » Tertio, alii vertunt: Quamvis projeceris nos, tamen jam iræ tuæ in nos effusus sat penarum dedimus. Quarto, Sanchez sic explicat, q. d. Sed quid votis insisto, quid precibus urgeo, ut rem Judaicam quamprimum instaures, cum tu vehementer iratus, populum ad annum usque septuagesimum abjeceris, et captivitate Babylonicæ addixeris? Hic sensus quoque appositus est (2).

(2) Post versum 22 in codicibus Hebraeis repetitur versus 21. Laborant enim Judei hac superstitione, quod, ubi fuerit aliquis liber tristis et minaci sententia, ut fugiant malum omen, repetunt versus penultimum. Id hic faciunt, et in *libro Malachia*, et libri *Cobeleth*. (Rosenmuller.)

BARUCH PROPHETAM.

PROOEMIUM.

Queritur, primo, an Baruch sit liber canonicus? Negant Calvinus, Kommitius (1), et ex Catholicis Joannes Driedo, lib. I *De Script.* cap. ult. Negare quoque videtur S. Hieronymus, *Prooemio in Jeremiam*, Lyranus, Dionysius et aliqui alii. Primo, quia non est in Hebraeorum canone, nec hebraice exstat. Secundo, quia S. Gregorius Nazianzenus in *Carmine*, S. Hieronymus in *Prologo galieno*, Damasceus, lib. IV *De Fide*, cap. xviii, ubi recensent libros canonicos, omittunt Baruch. Tertio denique, quia falsum videtur quod post templi et altaris vastationem dicit cap. 1, 10, Hierosolymis holo-causta oblata esse, et festa celebrata.

Verum jam de fide est liberum Baruch esse canonicum, in eoque nunc consentiunt omnes orthodoxi. Ita definiunt Concilia Florentinum et Tridentinum in decreto de libris canonicis (2). Idem patet ex S. Cyrillo, S. Gregorio Nazianzeno et Nysseno, ex Eusebio, Athanasio, Clemente Alexandrino et Ambrosio, qui eum citant quasi canonicum. Vide Bellarminum lib. I, *De Verbo Dei*, cap. viii. Ad primum respondeo, multos libros esse in canone Christianorum, qui non fuerunt in canone Hebraeorum, uti sunt libri *Machabæorum*, *Tobias*, *Judith*, *Ecclesiasticus*, *Sapientia* (3). Baruch

olim existisse hebraice, eaque lingua scriptum esse non est dubium: nostra quoque editio Latina hebraizat; unde videtur translata ex Hebraeo, non ex Græco; nam Græcus uberior subinde est quam Noster; et Noster a Græcis sæpe discrepat. Ad secundum respondeo, veteres qui omittunt Baruch, eum comprehendere nomine Jeremia, cujus fuit scriba, ut mox patebit (4). Ad tertium respondeo cap. 1, 10.

Queritur, secundo, quodnam sit hujus libri argumentum? Respondeo: Caput primum continet epistolam Judeorum in Babylone captivorum, quam ipsi scribunt et mittunt ad Judeos, qui erant Hierosolymis eum pecunia a se collecta, et libro Baruch, qui liber incipit cap. 1, 15. Cap. II, Baruch tradit piam orationem usurpandam a Judeis in captivitate, qua confitentis peccata sua, remissionem a Deo impetrent. Cap. III, hortatur captivos, ut ad Deum Beique legem redeant, sicque Deum sibi reconcilient. Cap. IV, inducit Jerusalem quasi matrem, plorantem filiorum captivitatem. Cap. V, consolatur eos spe celeris et læti reditus in patriam. Cap. VI, est epistola Jeremia, qua monet Judeos, cum jam abducerentur in Babylonem, quomodo se ibi circa idola gerere debeant.

Nota: Dicitur liber Baruch, vel quod Baruch sit auctor (5), ut voluit Lyranus et Dionysius, vel

gogam, cujus auctoritas non minor erat, semper Baruchi prophetias ut ad scripturam sacram pertinentes habuisse, et ex eorum manibus Ecclesiam tum Orientalem, tum Occidentalem ut vere est verbum Dei, accepisse.

(4) Huic libro eandem auctoritatem tribuunt ac prophetias Jeremia, sub cujus nomine illum citare solent. Nam licet sub expresso Baruchi nomine opus non semel Patres laudarent, ut videtur est apud Calanum, *Dissertatio prævia in Baruch*, frequentius tamen sub Jeremia, et hodie usque in Ecclesia aliquid legitur Baruchi sub Jeremia nomine in officio sabbati Pentecostes, *Proph. vi*.

(5) Verisimilior et magis probata nobis videtur sententia eorum qui existimant ipsum Baruch esse auctorem libri qui nomine suo inscribitur; ipsamque epistolam a captivis in Babylone ad fratres Hierosolyma agentes, in tabulis exaratum esse ac delatum ad eodem Baruch non dubitamus quidem, inquit Calmetus, et asso-

(1) Adde inter protestantes, apud quos iste liber exiit de numero sacrorum librorum, Grotium, Lindovicum Capellum, Eicheronum, Bertholmium et de Wetie, qui affirmant illum esse factum ejusdem Judæi hellenista, qui quo majorem auctoritatem suo operi conciliaret, illud sub nomine Baruchi produxit, et nullum itaque libri vere divini signum et characteres præ se ferre.

(2) Liber Baruch insertus fuit in præcipuis Canonibus Ecclesiasticis, præsertim in Canone concilii Laodicensis, quo Ecclesia Græca usa est ad decrevendum qui erant libri vere inspirati; et in Canone concilii Carthagenensis, juxta quem Ecclesia Occidentalis libros vere canonicos definiit. Cujus si aperitur in isto Canone et in cæteris sacris catalogis mentio desideretur, ratio est quod sub eodem eodemque Jeremia nomine hujus propheta vaticinia et Baruch liber comprehenderentur.

(3) Verum est equidem Palestinæ Judæos, quibus sanctum fuit quosvis libros non hebraice scriptos e canone scripturarum expungere, librum Baruchi exclusisse, sed fatendum est etiam Judeorum hellenistarum syna-